

## Komparatívne zhodnotenie právnej úpravy *de lege lata* alternatívnych trestov v Slovenskej republike v porovnaní s krajinami Holandsko a Francúzsko

Veronika Tóthová \*

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2020.7.2-3.216-240>

### Abstrakt:

TÓTHOVÁ, Veronika: *Komparatívna zhodnotenie právanej úpravy de lege lata alternatívnych trestov v Slovenskej republike v porovnaní s krajinami Holandsko a Francúzsko*. Autor sa v článku venuje komparácii právnej úpravy *de lege lata* alternatívnych trestov v porovnaní s právnou úpravou v krajinách Holandsko a Francúzsko. Autor si na účely komparácie z alternatívnych trestov vybral trest domáceho väzenia v jeho základnej forme „front door“, a trest povinnej práce, ktoré sú upravené v Trestnom zákone. Autor sa v článku zameriava na stručný historický vývoj právnej úpravy týchto alternatívnych trestov, dôvod ich zavedenia do právneho poriadku jednotlivých krajín, ako sa menili v čase a aký je ich súčasný stav. Autor využíva komparatívnu metódu za účelom zhodnotenia právnej úpravy alternatívnych trestov v jednotlivých krajinách a formuluje návrhy *de lege ferenda*, ktoré sa nachádzajú v závere článku.

### Kľúčové slová:

alternatívne tresty, trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, komparácia

## Comparative Evaluation of the Legislation *de lege lata* of Alternative Punishment in the Slovak Republic in Comparison with Countries of the Netherlands and France

### Abstract:

TÓTHOVÁ, Veronika: *Comparative Evaluation of the Legislation de lege lata of Alternative Punishment in the Slovak Republic in Comparison with Countries of the Netherlands and France*. In the article, the author compares the legislation *de lege lata* of alternative punishments in comparison with the legislation in the Netherlands and France. For the purposes of comparison, the author chose from alternative sentences the sentence of house arrest in its basic form „front door“, and the sentence of community service, which are regulated in the Criminal Code. The author focuses on a brief historical development of the legal regulation of these alternative punishments, the reason for their introduction into the legal order of individual countries, how they have changed over time and what is

\* JUDr. Veronika Tóthová, PhD. Katedra trestného práva, Právnická fakulta UPJŠ v Košiciach. Predložený článok vznikol s podporou a je výstupom riešenia výskumného projektu APVV-16-0362 „Privatizácia trestného práva – hmotnoprávne, procesnoprávne, kriminologické a organizačno-technické aspekty“.

their current state. The author uses a comparative method in order to evaluate the legislation of alternative punishments in named countries and formulates *de lege ferenda* proposals, which can be found at the end of the article.

**Key words:**

alternative punishments, house arrest, community service, comparison

**Úvod**

Na účely zhodnotenia stavu *de lege lata* alternatívnych trestov je potrebné zamerať sa na analýzu hmotnoprávných podmienok ukladania trestov zakotvených v príslušných ustanoveniach Trestného zákona. Slovenský právny systém, hlavne oblasť trestného práva, prijala na prelome nového tisícročia podnet na zavedenie prvkov restoratívnej justície.

Alternatívne tresty vychádzajú z koncepcie trestnej politiky označovanej ako restoratívna justícia.<sup>1</sup> Alternatívne tresty sú tresty, ktoré bez toho, aby boli spojené s odňatím slobody, zaručujú splnenie účelu trestu rovnako, ako keby bol na odsúdenom vykonaný nepodmienečný trest odňatia slobody. Pri ukladaní trestov má sudca možnosť uložiť odsúdenému trest odňatia slobody alebo trest, ktorý bude vykonaný na slobode. Zmyslom alternatívnych trestov je, že sa s nimi nespájajú negatívne stránky trestu odňatia slobody, ako napríklad narušenie citových či rodinných väzieb. Cieľom rozširovania možností ukladania týchto trestov je aj posilnenie zásady, že nepodmienečný trest odňatia slobody je *ultima ratio*. Citovanú zásadu je potrebné uplatniť len vtedy, keď iné prostriedky, teda tresty bez odňatia slobody, zlyhali.<sup>2</sup>

Spomedzi trestov uvedených v § 32 Trestného zákona možno za alternatívne tresty považovať trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, ktorých alternatívnosť vyplýva priamo z ustanovení Trestného zákona §34 ods. 7.<sup>3</sup> Cieľom tohto článku je zhodnotiť stav *de lege lata* alternatívnych trestov domáceho väzenia a trestu povinnej práce v Slovenskej republike a porovnať ich s právnou úpravou v krajinách Holandsko a Francúzsko. Dôvod výberu krajín možno odôvodniť tým, že obe krajiny využívajú spôsob alternatívneho trestania pomerne dlho, čo môže byť pre našu právnú úpravu inšpirujúce. Za dôvod možno tiež označiť skutočnosť, že obe krajiny roky bojovali alebo stále bojujú s preplnenosťou výkonov trestov a nárastom väzenskej populácie, čo je možné považovať za rezonujúcu tému aj v Slovenskej republike. Vzhľadom k tomu, že sa prikláňame k názoru, že inštitút podmieneného odkladu výkonu trestu odňatia slobody a inštitút podmieneného odkladu výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom, nie sú alternatívnymi trestami, nakoľko tieto inštitúty možno považovať len za spôsob výkonu trestu odňatia slobody, resp. za alternatívu k trestu odňatia slobody, nebude im v článku venovaná pozornosť.

1 STRÉMY, T. – KLÁTIK, J.: *Alternatívne tresty*. Bratislava: C. H. Beck, 2018.

2 ROMŽA, S. a kol.: *Alternatívne spôsoby výkonu trestov*. Košice: Šafárik Press UPJŠ v Košiciach, 2018, 170 s.

3 Samozrejme, že za alternatívny trest možno považovať aj peňažný trest, v prípade ak sa ukladá v zmysle § 56 ods. 2 Trestného zákona, avšak na účely článku nebudeme venovať pozornosť tomuto druhu trestu.

**Trest domáceho väzenia a trest povinnej práce – stav de lege lata v SR**

**Trest domáceho väzenia** bol zavedený do právneho poriadku Slovenskej republiky dňa 01.01.2006. Novelou Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. účinnou od 1. januára 2006, bol do slovenského právneho poriadku zakotvený tzv. „Front-end“ typ domáceho väzenia, ktorý možno považovať za alternatívny trest k trestu odňatia slobody. Alternatívnosť vo vzťahu k trestu odňatia slobody je možné vyvodiť z § 34 ods. 7 Trestného zákona, podľa ktorého nemožno popri sebe uložiť trest domáceho väzenia a trest odňatia slobody. Možno konštatovať, že právna úprava tohto druhu alternatívneho trestu prešla, od jeho zavedenia do právneho poriadku Slovenskej republiky až po jeho súčasné znenie naozaj veľkými zmenami. Právna úprava trestu domáceho väzenia sa nachádza v § 53 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon a jeho výkon je upravený v § 435 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, čo možno považovať za základnú normatívnu úpravu tohto druhu alternatívneho trestu. V súčasnosti ustanovenie § 53 ods. 1 Trestného zákona upravuje podmienky uloženia trestu domáceho väzenia, podľa ktorého trest domáceho väzenia, môže súd uložiť páchateľovi trestného činu, a to až na štyri roky. S poukazom na delenie trestných činov, na základe kritéria závažnosti na prečiny a zločiny, trestný zákon presne definuje v ustanovení § 53 ods. 2 Trestného zákona, že súd môže uložiť trest domáceho väzenia, za trestný čin s hornou hranicou trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom neprevyšujúcou 10 rokov, najmenej však na dolnej hranici trestnej sadzby trestu odňatia slobody ustanovenej týmto zákonom.<sup>4</sup> Z uvedeného ustanovenia teda jasne vyplýva možnosť uložiť trest domáceho väzenia aj za zločiny, avšak obligatórne sa posudzuje povaha spáchaného trestného činu, a pri ukladaní tohto trestu sa berie taktiež do úvahy osoba a pomery páchateľa. Pri hodnotení páchateľa, súd berie do úvahy najmä jeho osobné a rodinné pomery, ale taktiež nemožno opomenúť majetkové pomery páchateľa. V neposlednom rade by mal súd pri ukladaní tohto trestu skúmať prognózu páchateľa do budúcnosti, teda možnosť jeho resocializácie. Ďalšou podmienkou, ktorá tvorí podstatu trestu domáceho väzenia je písomný sľub páchateľa, v ktorom páchateľ vyhlási, že sa v určenom čase bude zdržiavať v obydli na určenej adrese a pri výkone kontroly poskytne potrebnú súčinnosť. Poslednou obligatórnou podmienkou nevyhnutnou na uloženie tohto druhu trestu je splnenie podmienok výkonu kontroly technickými prostriedkami, ktoré skúma súd pred rozhodnutím o uložení trestu domáceho väzenia. Výkon kontroly technickými prostriedkami ustanovuje osobitný zákon o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami.<sup>5</sup> Je potrebné konštatovať, že všetky vyššie uvedené podmienky musia nastať kumulatívne.

Obsah trestu domáceho väzenia je upravený v § 53 ods. 3 Trestného zákona, podľa ktorého *„odsúdený po dobu výkonu trestu domáceho väzenia je povinný v čase, ktorý určí súd, zdržiavať sa vo svojom obydli vrátane k nemu prináležiacich vonkajších priestorov, viesť riadny život a podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami.“*

4 Táto zmena nastala novelou trestného zákona č. 214/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, účinná od 1. augusta 2019.

5 Zákon č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

S poukazom na právnu úpravu, je potrebné, aby súd pri ukladaní tohto druhu trestu presne vymedzil dobu, po ktorú sa bude odsúdený zdržiavať v obydlí<sup>6</sup> a uviesť aj presné miesto výkonu tohto druhu trestu.

Samotný výkon tohto alternatívneho trestu je upravený v § 435 Trestného poriadku, kedy súd nariadi výkon tohto trestu, akonáhle sa rozsudok, ktorým bol tento trest uložený, stane vykonateľný. Celý priebeh a kontrolu výkonu trestu domáceho väzenia vykonáva probačný a mediačný úradník, ktorý tiež kontroluje plnenie obmedzení a povinností, ktoré je možné pri tomto druhu trestu uložiť v zmysle v §51 ods. 3 a ods. 4 Trestného zákona. V prípade, ak si odsúdený neplní rozsudkom mu uložené povinnosti a obmedzenia vyplývajúce z trestu domáceho väzenia, súd trest domáceho väzenia alebo jeho zvyšok premení, a to na nepodmienečný trest odňatia slobody. Trestný zákon určuje v § 53 ods. 6 Trestného zákona spôsob premeny, kde súd rozhoduje uznesením na verejnom zasadnutí, po predchádzajúcom vypočutí odsúdeného. Súd premení trest domáceho väzenia na nepodmienečný trest odňatia slobody v pomere 1:1, čo v praxi znamená, že nevykonaný jeden deň trestu domáceho väzenia sa rovná jednému dňu trestu odňatia slobody a súd musí zároveň rozhodnúť aj o spôsobe jeho výkonu.

Trest domáceho väzenia bol od počiatku prezentovaný ako efektívny nástroj odbreňovania preplnených väzníc, prostriedok lepšej sociálnej inklúzie odsúdených a zníženia recidívy. Nemožno opomenúť ani samotný fakt, že samotný výkon trestu domáceho väzenia je lacnejšou alternatívou pre samotný štátny rozpočet, ako nepodmienečný výkon trestu odňatia slobody u odsúdeného.<sup>7</sup>

Trest domáceho väzenia bol od jeho zavedenia do slovenského právneho poriadku, teda od roku 2006 do roku 2015 uložený celkovo 278 krát. V roku 2006 6-krát, v roku 2007 25-krát, v roku 2008 28-krát, v roku 2009 51-krát, v roku 2010 59-krát, v roku 2011 28-krát, v roku 2012 25-krát, v roku 2013 21-krát, v roku 2014 17-krát, v roku 2015 18-krát. Za uvedené roky predstavuje uloženie trestu domáceho väzenia len 0,1.% z celkového počtu odsúdených osôb, čo jednoznačne nemožno považovať za úspech pri naplnení cieľa vo vzťahu k zavedeniu trestu domáceho väzenia.<sup>8</sup>

Za dôvody, ktoré spôsobili uvedený stav väčšina odborníkov považovala neochotu sudcov ukladať tento druh trestu, no za najzávažnejší dôvod bol považovaný spôsob kontroly výkonu samotného trestu domáceho väzenia, ktorý bol vo výlučnej réžii probačných a mediačných úradníkov, ktorí túto kontrolu vykonávali osobne, v mimopracovných časoch, a tak prijatie právnej úpravy elektronického monitorovacieho systému, ktorý by mal celkovo uľahčiť samotný výkon trestu domáceho väzenia a jeho kontrolu, bol považovaný za kľúčovú otázku.

Snaha Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky vyústila k prijatiu zákona č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami, ktorý mal práve tento problém vyriešiť a vytvoriť reálne podmienky pre zavedenie

6 V zmysle § 122 ods. 5 Trestného zákona, podľa ktorého sa za obydlie považujú dom, byt a iné priestory slúžiace na bývanie, ako aj priestory a pozemky k nim patriace, ktoré však musia byť ako súčasť obydlií uzavreté.

7 „Ročné náklady na odsúdeného vo väzení sú približne 15-tisíc eur, naproti tomu náklady na odsúdeného v treste domáceho väzenia sú približne 500 eur ročne,“

8 Štatistické údaje dostupné na [www.justice.gov.sk](http://www.justice.gov.sk).

elektronického monitoringu osôb.<sup>9</sup> Projekt Elektronické služby monitoringu obvinených a odsúdených osôb (ďalej aj „ESMO“) bol nasadený do ostrej prevádzky 1. januára 2016. Hlavným dôvodom na realizáciu projektu ESMO bol záväzok Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky definovaný Programovým vyhlásením vlády Slovenskej republiky 2012 – 2014, podľa ktorého sa mal rezort osobitne zamerať na možnosti ukladania alternatívnych trestov a zvýšený dôraz na prevenciu trestnej činnosti.

Reálne však v praxi od roku 2016, teda od účinnosti zákona do roku 2018, bol trest domáceho väzenia reálne uložený spolu 57-krát. V roku 2016 23-krát,<sup>10</sup> v roku 2017 dokonca len 14-krát a v roku 2018 len 20-krát, z čoho vyplýva, že percentuálne zastúpenie trestu domáceho väzenia vo vzťahu k celkovému počtu odsúdených ostáva nezmenený. Z citovaných štatistík, tak isto vyplýva, že ani zavedenie možnosti využívania elektronického monitorovacieho systému nebolo pre súdy dôvodom na ukladanie trestu domáceho väzenia v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi. Je možné dokonca povedať, že ukladanie trestu domáceho väzenia by malo mať stúpajúcu tendenciu, čo rozhodne nie je realitou.

Viacerí odborníci apelovali z dôvodu vyťaženia slovenských väzníc, a to tak po stránke ekonomickej ako aj personálnej, na zmenu možnosti ukladania trestu domáceho väzenia aj pri kategóriách prečinov spáchaných z nedbanlivosti, s hornou hranicou prevyšujúcou päť rokov.<sup>11</sup> Táto situácia mala riešiť aj možnosti rozšírenia využitia kontroly elektronickými prostriedkami – programu ESMO, ktorý je imanentnou súčasťou trestu domáceho väzenia, a v súčasnosti má sledovaciu kapacitu až 2000 osôb ročne.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, myšlienku rozšírenia právnej úpravy využitia technických prostriedkov pri kontrole výkonu niektorých rozhodnutí vydaných v trestnom konaní vrátane podpory ukladania trestu domáceho väzenia posunulo do takej miery, že na 152. schôdzi vlády Slovenskej republiky predložilo návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov,<sup>12</sup> čím sa logicky zmenila aj hmotnoprávna úprava trestu domáceho väzenia. Uvedený návrh zákona bol schválený, a tak od 1. augusta 2019 platí právna úprava trestu domáceho väzenia, tak ako je opísané v tejto časti, teda že zákon umožňuje uložiť aj trest domáceho väzenia až na dobu štyri roky, za kategóriu trestných činov, kde možno zaradiť aj zločiny, samozrejme s ohľadom na ich charakter a závažnosť. Vzhľadom k tomu, že v čase písania článku nie sú zverejnené štatistiky za rok 2019, len čas ukáže, či táto zmena zákona prinesie aj efektívnu zmenu vo vzťahu k progresívnejšiemu ukladaniu alternatívnych trestov a taktiež využívaniu elektronického monitoringu.

9 KLÁTIK, J. – HRUŠKA, R. – ŽUFFA, M.: Elektronické náramky pre odsúdených páchatel'ov. In: *Sekcia verejného práva. Zborník z II. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie Banskobystrické zámocké dni práva*. Banská Bystrica: Belianum, 2017, s. 75.

10 Prvý krát bol uložený trest domáceho väzenia, spolu s možnosťou využitia elektronického monitoringu, za trestný čin ublíženia na zdraví v štádiu pokusu spolu v súbehu s trestným činom výtržníctva, a to na Okresnom súde Martin a to dňa 13. 1. 2016.

11 KLÁTIK, J.: Posilnenie ochrany obetí domáceho násillia elektronickým monitoringom osôb. In: *Kriminologické možnosti riešenia domáceho násillia*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017.

12 Dôvodová správa prístupná na: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/23719/1>.

Trest domáceho väzenia bol stále považovaný za alternatívu ku krátkodobému trestu odňatia slobody, a to za účinnosti právnej úpravy spred 1. augusta roku 2019. Ak si však zoberieme štatistiku odsúdených na krátkodobé tresty vo výkonoch trestu odňatia slobody, tak len za roky 2016 – 2018, bolo odsúdených na nepodmienečný trest do dvoch rokov v počte 3991 osôb, k počtu uložených alternatívnych trestov vo forme domáceho väzenia za to isté časové obdobie v počte 57. Uvedené nám naznačuje, že ani táto podmienka vo vzťahu k ukladaniu trestu domáceho väzenia nebola celkom naplnená. Otázkou teda ostáva, či sa situácia po účinnosti novej právnej úpravy trestu domáceho väzenia zmení, či stále bude skutočne trest domáceho väzenia alternatívnym trestom k trestu odňatia slobody v naznačených medziach restoratívnej justície, tak ako to bolo aj historicky dané. Ak by však trend ukladania nepodmienečných trestov, hoc aj tých krátkodobých kopíroval predchádzajúce roky, a počet ukladania alternatívnych trestov v podobe trestu domáceho väzenia by ostal nezmenený, nebol by opätovne ani cieľ ukladania zvýšeného počtu trestu domáceho väzenia naplnený.

**Trest povinnej práce** bol do Trestného zákona zavedený v rámci výsledku rekonštrukčných prác ako alternatíva ku krátkodobému trestu odňatia slobody s účinnosťou od 1. januára 2006. Vo väčšine európskych krajín, tak ako bude spomenuté v tomto článku sa pre uvedený trest používa pojem „community sevice“ – prekladaný tiež ako verejná služba, služba pre obec, objednávka pre verejnú službu. Obsah týchto trestov je však vo väčšine krajín rovnaký. Právna úprava trestu povinnej práce v podmienkach Slovenskej republiky je obsiahnutá v § 54 – § 55 Trestného zákona. Trestný zákon obsahuje iba zákonné podmienky ukladania tohto druhu trestu, nakoľko podmienky výkonu trestu povinnej práce upravuje osobitný zákon č. 528/2005 Z. z. o výkone trestu povinnej práce a o doplnení zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o výkone trestu povinnej práce“). Obdobne ako pri treste domáceho väzenia, aj pri treste povinnej práce Trestný zákon exaktne ustanovuje inkompatibilitu ukladania trestu povinnej práce a trestu odňatia slobody v § 34 ods. 7 písm. b) Trestného zákona.

Trest povinnej práce môže byť páchatelovi uložený za splnenia podmienok, ktoré sú v zákone vymedzené tak pozitívne ako aj negatívne. Medzi pozitívne podmienky uloženia trestu povinnej práce, ktoré musia byť splnené kumulatívne patrí v prvom rade súhlas páchatel'a a vymedzenie kategórie trestných činov, za ktoré možno trest povinnej práce uložiť. Trest povinnej práce je možné uložiť len v prípade, ak sa páchatel' odsudzuje za prečin, za ktorý tento zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody, ktorého horná hranica sadzby trestu odňatia slobody nepresahuje päť rokov. Negatívne vymedzenie podmienok trestu povinnej práce sa nachádza v § 55 ods. 2 Trestného zákona, kde je uvedené, že súd trest povinnej práce neuloží, ak je páchatel' dlhodobo práceneschopný a invalidný. Tieto negatívne podmienky musia existovať v čase rozhodovania o uložení trestu. V prípade ak sú splnené vyššie citované pozitívne podmienky a vylúčené negatívne podmienky uloženia trestu povinnej práce, súd môže uložiť trest povinnej práce v rozmedzí od 40 – 300 hodín, pričom tieto časové hranice nemôže súd ani zvyšovať, ani znižovať. Jediná výnimka je v prípade uloženia tohto druhu trestu mladistvej osoby, pretože horná hranica nemôže presiahnuť 150 hodín.<sup>13</sup> Obsah trestu povinnej práce je

13 BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel.* 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 41.

vymedzený v §55 ods. 3 Trestného zákona, ktorý stanovuje, že odsúdený je povinný vykonať trest povinnej práce osobne, vo svojom voľnom čase a bez nároku na odmenu. Vyjadrenie pojmu osobne znamená, že odsúdeného nemôže pri výkone tohto druhu trestu nikto zastúpiť. Vo svojom voľnom čase, v podstate znamená, že tá zodpovednosť vykonať trest povinnej práce sa presúva na samotného odsúdeného, ktorý si musí svoj čas zmanažovať tak, aby splnil zákonnú podmienku a trest vykonal do jedného roka od jeho nariadenia. V podmienke bez nároku na odmenu, je obsiahnutá bezodplatnosť prác, ktoré odsúdený vykonáva v rámci trestu, teda odsúdený z vykonaných prác nemôže mať žiaden profit, a taktiež vykonané práce nemôžu slúžiť ako zdroj príjmu pre odsúdeného. Súd môže páchateľovi zároveň uložiť aj obmedzenia a povinnosti obsiahnuté v § 51 ods. 3 ods. 4 Trestného zákona smerujúce k tomu, aby viedol riadny život. Trestný zákon ponecháva rozsah uloženia uvedených obmedzení a povinností na úvahe súdu. Spravidla mu však uloží, aby podľa svojich síl a schopností nahradil škodu, ktorú trestným činom spôsobil. Uvedené obmedzenia a povinnosti predstavujú *de facto* fakultatívny obsah trestu povinnej práce. Dohľad a kontrolu nad výkonom trestu povinnej práce vykonáva probačný a mediačný úradník.<sup>14</sup>

Obdobne, ako aj pri treste domáceho väzenia, zákon pamätal aj na prípady, ak odsúdený nedodrží zákonné podmienky uloženého trestu a teda alternatívne:

- a) odsúdený v čase výkonu trestu nevedol riadny život,
- b) odsúdený zavinene nevykonával práce v určenom rozsahu,
- c) odsúdený nesplnil súdom uložené obmedzenia alebo povinnosti, súd obligatórne premení trest povinnej práce alebo jeho zvyšok na nepodmienečný trest odňatia slobody tak, že za každé dve hodiny nevykonanej práce nariadi jeden deň nepodmienečného trestu odňatia slobody a zároveň rozhodne o spôsobe výkonu tohto trestu.

Tak ako bolo vyššie uvedené, samotný výkon trestu povinnej práce ustanovuje osobitný zákon č. 528/2005 Z. z. o výkone trestu povinnej práce a o doplnení zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V § 2 citovaného zákona je odsúdený povinný v rozsahu určenom súdom vykonať práce v prospech štátu, vyššieho územného celku, obce alebo inej právnickej osoby, ktorá sa zaoberá vzdelávaním, kultúrou, školstvom, ochranou ľudských práv, rozvojom vedy, rozvojom telesnej kultúry, ochranou pred požiarimi, ochranou zvierat, sociálnou pomocou, sociálnymi službami, zdravotnou starostlivosťou, ekologickou činnosťou, náboženskou činnosťou, humanitárnou činnosťou, charitatívnou činnosťou alebo inou verejnoprospešnou činnosťou, ktorá sa nevykonáva na účely dosiahnutia zisku. Trest povinnej práce sa vykonáva v obvode okresného súdu, v ktorom má odsúdený bydlisko. V prípade ak dá odsúdený súhlas, tento trest môže byť vykonaný aj mimo tohto obvodu. Zákon ustanovuje, že minimum hodín, ktoré odsúdený musí za mesiac v rámci odsúdenia na tento druh trestu odpracovať, a to je 20 hodín. Čo sa týka samotného nariadenia tohto druhu trestu, len čo sa stane vykonateľným rozhodnutie (rozsudok alebo trestný rozkaz, podľa ktorého sa má vykonať trest povinnej práce, predseda senátu zašle jeho rovnopis okresnému súdu, v obvode ktorého má odsúdený trest vykonať. Probačný a mediačný úradník okresného

14 FERENČÍKOVÁ, S. – MICHALOV, E. – TÓTHOVÁ, V.: Juristické aspekty alternatívnych trestov. In: *Alternatívne spôsoby výkonu trestov*. Košice: Šafárik Press UPJŠ v Košiciach, 2018, 170 s.

súdu, v ktorého obvode má odsúdený trest vykonať, bezodkladne vyzve odsúdeného, aby sa dostavil v určenom termíne na prejednanie podmienok výkonu trestu povinnej práce. V rámci prejednávania podmienok výkonu trestu, poskytuje probačný a mediálny úradník informácie o druhu trestu, organizácii a všeobecných možnostiach týkajúcich sa samotného výkonu uloženého trestu. Po prejednaní týchto podmienok rozhodne predseda senátu okresného súdu o druhu, mieste a výkonu trestu povinnej práce a nariadi jeho výkon. Predseda senátu, tak môže rozhodnúť o nariadení výkonu trestu aj v prípade ak sa odsúdený bez ospravedlnenia nedostavil k probačnému a mediálnemu úradníkovi.

Trest povinnej práce od jeho zavedenia po rekodifikácii trestného zákona v roku 2005, mal v počte ukladaní stúpajúcu tendenciu a to až do roku 2015. V prospech tohto tvrdenia svedčí fakt, že trest povinnej práce bol v roku 2006 uložený spolu 42-krát a v roku 2015 spolu až 3037-krát. Od roku 2016 začína ukladanie trestu povinnej práce rapídne klesať, kedy v roku 2016 bol uložený dokopy v 1599 prípadoch, v roku 2017 už len v 1393, a v roku 2018 to bolo už len 834 prípadov.

### Trest domáceho väzenia a trest povinnej práce v Holandsku

V 70-tych rokoch minulého storočia sa v západných krajinách začali meniť predstavy o tom, ako reagovať na zvyšujúcu sa tendenciu páchania trestnej činnosti. Vzrastali pochybnosti o účinnosti obvyklých trestných opatrení v boji proti recidíve a pri dosiahnutí samotnej rehabilitácie páchatel'ov. Niektorí odborníci dokonca tvrdili, že doteraz prijaté trestné opatrenia zlyhávajú.<sup>15</sup> Holandskí kriminológovia spolu s ďalšími vedcami argumentovali proti existujúcim trestným praktikám a rozhodli sa pre iný prístup k trestnej činnosti, a to vo forme, pri ktorej cieľom bolo menej trestania a viac rehabilitácie.<sup>16</sup> To malo za následok vznik restoratívnej justície v Holandsku. Jedným z kľúčových momentov podpory restoratívnej justície boli snahy o zavedenie, a možnosti využívania elektronického monitoringu.

Prvá mediálna publikácia o využívaní elektronického monitoringu v Holandsku vyšla v roku 1987 v USA. V tomto období holandská vláda hľadala riešenia prepľnenosti väzníc, ktorý sa prejavoval v konečnom dôsledku, nedostatkom väzenských cieľ. To bolo dôvodom, prečo holandská vláda, pristúpila k rýchlemu zavedeniu, a samotnej aplikácii elektronického monitoringu.<sup>17</sup> V roku 1988 bola zriadená prvá pracovná skupina, za účelom preskúmania potenciálu využívania elektronického monitoringu ako alternatívy k výkonu trestu odňatia slobody.<sup>18</sup> Jedným z hlavných dôvodov zavedenia elektronického monitoringu ako alternatívy k výkonu trestu odňatia slobody, malo byť zníženie ekonomického zaťaženia štátneho zriadenia. Zriadená pracovná skupina poukazyvala na skutočnosť, že samotné využívanie elektronického

15 VAN NESS, D.W. – STRONG, K.H.: *Restoring Justice: An Introduction to Restorative Justice (4th edition)*. USA: LexisNexis Group, 2009.

16 BAZEMORE, G. – SCHIFF, M.: *Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Communities*. Cincinnati, USA: Anderson, 2001.

17 VAN GESTEL, B.: *Tralies in je hoofd. Een onderzoek naar de gevolgen van elektronisch huisarrest voor het alledaagse leven van veroordeelden en hun huisgenoten*. Doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam, 1998.

18 Táto pracovná skupina dostala názov ako „schalken committe“.

monitoringu by mohlo byť užitočné z pohľadu rehabilitácie, ak by tento bol spojený s činnosťami ako je práca a škola, ktoré by mali pozitívne vplývať na páchatel'a. Diskusia o potrebe zavedenia možnosti využívania elektronického monitoringu, vyvrcholila sympóziom v roku 1990.<sup>19</sup> Zo záverov tohto sympózia však vyplynulo, že elektronický monitoring sa nebude aplikovať ako alternatíva k výkonu trestu odňatia slobody, ale budú sa hľadať iné efektívne formy jeho využitia. Nakoniec, v roku 1994 bola vytvorená nová pracovná skupina, ktorá poslala ministrovi spravodlivosti odporúčanie, v ktorom žiadala začatie pilotného projektu využívania elektronického monitoringu. V roku 2000 sa začal experiment u mladistvých páchatel'ov. Tento experiment sa uskutočnil v regióne Rotterdam a zúčastnilo sa ho 23 mladistvých páchatel'ov, čo bolo omnoho menej, ako sa od započatého experimentu očakávalo. Za prínos tohto experimentu bolo považované najmä to, že u mladistvých páchatel'ov, sa pri využití elektronického monitoringu obmedzil kontakt s inými odsúdenými. U mladistvých páchatel'ov bol zaznamenaný tiež zvýšený pocit zodpovednosti a pozitívny vplyv dobre známeho dôveryhodného prostredia.<sup>20</sup> Holandsko v roku 2005 čelilo enormnému nedostatku väzenských ciel. Len pre ilustráciu od roku 1986 do roku 2005 sa počet odsúdených vo výkone trestu zvýšil na štvornásobok. Najvyšší počet odsúdených bol zaznamenaný v roku 2005 s celkovým počtom 15 206. Len pre ilustráciu v roku 2019 bol počet odsúdených na nepodmienečný trest odňatia slobody 9315.<sup>21</sup> Uvedené spôsobilo, že využívanie elektronického monitoringu začalo slúžiť ako alternatíva k výkonu nepodmienečného trestu odňatia slobody a to v trvaní až 90 dní. Aplikoval sa hlavne u odsúdených bez tzv. „bezpečnostného rizika“, a u takých odsúdených, ktorí sa sami hlásili na nástup do výkonu trestu, voľným prekladom z Holandského jazyka ako „samoudavači“. Takéto možnosti aplikácie elektronického monitoringu ako perspektívy budúceho trestania malo ušetriť štátnemu rozpočtu až 115 miliónov korún. V rokoch 2003 – 2005 bol využitý inštitút elektronického monitoringu až u 2145 odsúdených. Aplikácia elektronického monitoringu bola kritizovaná, najmä z dôvodu, že ako jedinú výhodu tohto druhu alternatívy videli odborníci len v znižovaní stavu väzenskej populácie, avšak hlbšie ciele, pokiaľ ide o rehabilitáciu odsúdených a samotné odstrašenie od budúceho páchania trestnej činnosti, neboli podľa nich naplnené.<sup>22</sup> V júni 2010 sa minister spravodlivosti rozhodol, že ukončí možnosť aplikácie elektronického monitoringu ako alternatívy k výkonu trestu odňatia slobody, s odôvodnením, že bude žiadať prijatie nového zákona, ktorý by zakotvil trest domáceho väzenia ako alternatívneho trestu vo vzťahu k trestu odňatia slobody. Takýto samostatný zákon však nebol nikdy prijatý. V roku 2013 bol uverejnený plán holandského väznenstva na roky 2013 – 2018. Práve v tomto pláne bol

19 VAN GESTEL, B.: *Tralies in je hoofd. Een onderzoek naar de gevolgen van elektronisch huisarrest voor het alledaagse leven van veroordeelden en hun huisgenoten*. Doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam, 1998.

20 TERLOUW, G.J. – KAMPHORST, P.A.: *Van vast naar mobiel. Een evaluatie van het experiment met elektronisch huisarrest voor minderjarigen als modaliteit voor de voorlopige hechtenis*. The Hague: WODC, 2002.

21 Informácie dostupné na <https://www.prison-insider.com/countryprofile/netherlands-2019>.

22 VAN SWAANINGEN, R. – UIT BEIJERSE, J.: Bars in your head: electronic monitoring in the Netherlands. In M. Nellis, K. Beyens & D. Kaminski (Eds.), *Electronically monitored punishment* (pp. 172-191). New York, NY: Routledge, 2013.

navrhnutý nový zákon o treste domáceho väzenia, kde boli definované dve modalitty tohto druhu trestu a to vo forme „front door“, ktorá by mala slúžiť na nahradenie akéhokoľvek trestu odňatia slobody kratšieho ako 6 mesiacov a druhou modalitou bol trest domáceho väzenia vo forme tzv. „back door“, ktorý by sa mohol uplatňovať pri prepustení odsúdeného z výkonu trestu odňatia slobody, po výkone polovice trestu odňatia slobody. Pri zavedení týchto modalít trestu domáceho väzenia do právneho poriadku, sa odhadovalo zníženie väzenských kapacít až o 2033 miest. Po roku 2009 sa počet odsúdených ustálil, ale v rokoch 2012, 2013 a 2014 sa počet odsúdených opäť znížil. V porovnaní s rokom 2005 klesol počet väzňov v roku 2014 o 35%, na 9 909 väzňov. Tieto ukazovatele boli považované za jeden z hlavných dôvodov, prečo bol v roku 2014 odmietnutý návrh zákona o treste domáceho väzenia, ktorý by upravoval tento trest ako samostatný alternatívny trest vo vzťahu k trestu odňatia slobody. Z uvedeného jasne vyplýva, že v Holandsku, trest domáceho väzenia v podobe ako ho poznáme v SR nebol do dnešného dňa nikdy akceptovaný. Myslí sa tým ako autonómna náhrada trestu odňatia slobody.<sup>23</sup> Uvedené tvrdenie vyplýva aj zo systému trestov upravených v Trestnom zákone (The Dutch Criminal Code),<sup>24</sup> kde v časti II sekcii 9, sú zadefinované druhy trestov. Podľa Holandského trestného zákona je možné uložiť trest odňatia slobody, ktorý je v systéme trestov na prvom mieste, na druhom mieste je detencia, avšak v Holandsku je to trest, ktorý znamená obmedzenie osobnej slobody (nie vo význame Slovenskej právnej úpravy detencie ako ochranného opatrenia), potom je to trest povinnej práce a napokon peňažný trest. V trestnom zákone je len spomenutá možnosť využitia elektronického monitoringu ako súčasť podmieneného odkladu výkonu trestu odňatia slobody alebo podmieneného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody. Trestný zákon v ustanovení 14a ustanovuje, že trest odňatia slobody uložený na dva roky, môže byť podmienene odložený. Práve podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody a podmienené prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody sa spájajú so všeobecnými podmienkami a špecifickými podmienkami, ktoré je možné podľa trestného zákona uložiť páchateľovi. Medzi všeobecné podmienky trestný zákon radí, nutnú spoluprácu odsúdeného s probačným úradníkom a taktiež nemožnosť opätovného spáchania trestného činu, počas plynutia podmieneného odsúdenia. Medzi špecifické podmienky trestný zákon radí, tzv. zákaz kontaktu s osobami, ktoré súd určí, povinnosť nahradiť škodu, zákaz požívania alkoholických nápojov, omamných a psychotropných látok a iné. V ustanovení 14c ods 3 Holandského trestného zákona, je jasne definované, že medzi špecifické podmienky, ktoré môžu byť páchateľovi uložené pri odsúdení, trestný zákon zaraďuje aj povinnosť podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami, teda elektronickému monitoringu. Súd v tomto prípade rozhoduje na návrh probačného úradníka, či je takéto monitorovanie v čase podmieneného prepustenia z trestu odňatia slobody, resp. podmieneného odsúdenia nevyhnutné.

Najčastejšie sa inštitút elektronického monitoringu v Holandsku spája s trestom detencie – s obmedzením osobnej slobody odsúdeného ako druhu trestu. Od roku

23 BOONE M. – VAN DER KOOIJ, M. – RAP, S.: *Electronic Monitoring in the Netherlands*. Available at: <http://emeu.leeds.ac.uk/reports/> (accessed 7 January 2017), 2016.

24 Anglická verzia dostupná na <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-des/country/12/Netherlands/show>.

2003 platí v Holandsku samostatný zákon Penitenciaire Beginselenwet, ktorý upravuje podmienky elektronického monitoringu počas obmedzenia osobnej slobody odsúdeného (detencie). Najčastejšie sa detencia, ako druh trestu, spája s prísnyim režimom resocializačných programov, ktorých podmienky sú upravené práve vyššie spomínaným osobitným zákonom. V zmysle ustanovenia 18 ods. 1 Trestného zákona detencia môže trvať najmenej jeden deň, najviac jeden rok, v odôvodnených prípadoch až 16 mesiacov.<sup>25</sup> V nadväznosti na obmedzenie osobnej slobody a povinnosť odsúdeného zúčastňovať sa resocializačného programu, je najčastejšie inštitút elektronického monitoringu využívaný v prvej tretine takto uloženého trestu. S ohľadom na správanie odsúdeného súd rozhoduje, či odsúdený bude naďalej monitorovaný aj počas druhej fázy odsúdenia.

Možno konštatovať, že využívanie elektronického monitoringu pri ukladaní trestu v podobe detencie, bolo od svojho zavedenia do právneho poriadku, až do roku 2013 pozoruhodne stabilné. Od roku 2013 sa v Holandsku neustále zvyšovalo využívanie inštitútu elektronického monitoringu. Na základe registrácií v holandských probačných organizáciách bolo v roku 2015 evidovaných celkom 2250 osôb, ktorým bol nariadený elektronický monitoring. To predstavuje nárast 100% v porovnaní s rokom 2013. Tieto čísla samozrejme nenaznačujú len využívanie elektronického monitoringu v rámci obmedzenia osobnej slobody, ale vo všetkých vyššie možných zákonných modalitách. (podmienečné odsúdenie, podmienečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody).

Za jeden z hlavných cieľov využívania elektronického monitoringu počas obmedzenia osobnej slobody sa považuje monitorovanie správania odsúdeného. Podľa probačnej služby je dôležité monitorovať, či odsúdený dodržiava podmienky, ktoré sú mu uložené počas obmedzenia osobnej slobody, najmä teda či sa zúčastňuje resocializačných programov, ktoré mu boli v rámci uloženia trestu – obmedzenia osobnej slobody nariadené. Konkrétnejšie možno uviesť, že elektronický monitoring v tomto prípade umožňuje monitorovať pohyb odsúdeného, teda či sa v určených časoch zdržiava doma, a taktiež či sa zdržiava mimo vyhradených miest. Monitorovanie odsúdeného mu v podstate umožňuje chodiť naďalej do práce, prípadne do školy. Druhým hlavným cieľom elektronického monitoringu pri obmedzení osobnej slobody, je snaha o zmenu správania odsúdeného a to poskytovaním podpory a nepretrhnutia sociálnych väzieb, najmä tých rodinných. Dohľad nad realizáciou elektronického monitoringu realizuje probačný úradník, ktorý veľmi úzko spolupracuje s odsúdeným a snaží sa pozitívne vplývať na zmenu jeho správania. Za výhody elektronického monitoringu v Holandsku sa považuje najmä to, že zodpovednosť za správanie počas obmedzenia osobnej slobody je výlučne na odsúdenom, tento fakt mu v konečnom dôsledku umožňuje prevziať kontrolu nad svojim správaním a najmä umožňuje odsúdenému svoje správanie napraviť, resp. úplne zmeniť.

**Trest povinnej práce** ako alternatívny trest k trestu odňatia slobody bol pre dospelých páchatel'ov zavedený v Holandsku v prvej polovici 80-tych rokov. V roku 1989 bol trest povinnej práce, v Holandsku označovaný ako „community services“, v systé-

25 Predĺžiť obmedzenie osobnej slobody možno na 16 mesiacov vtedy, ak sa páchatel' dopustí viacerých trestných činov v súbehu alebo sa opakovane dopustí závažného trestného činu.

me trestov prijatý ako samostatný trest, ktorý je možné páchatel'ovi uložiť.<sup>26</sup> V týchto rokoch bola stále viac diskutovaná otázka, či trest povinnej práce spĺňa represívnu funkciu trestu. Samotná myšlienka trestu povinnej práce, ako samostatného trestu, vznikla v prvej polovici 60 rokov, kedy bol trest odňatia slobody vážne kritizovaný, nakoľko zo strany spoločnosti pri treste odňatia slobody absentoval najmä rehabilitačný potenciál. Z uvedeného dôvodu existovali snahy o preskúmanie možností rozšírenia ukladania alternatívnych trestov a taktiež potreba zvýšenia využívania podmienených trestov odňatia slobody.<sup>27</sup> Experimenty s trestom povinnej práce sa začali začiatkom 80-tych rokov a išli ruka v ruku s rastúcim počtom väzenskej populácie a nedostatkom väzenských kapacít. Po niekoľkých rokoch vykonávaných experimentov, bol v roku 1989 trest povinnej práce zaradený (po treste odňatia slobody a peňažnom treste) v Trestnom zákone Holandska v systéme trestov. Tento trest sa po holandsky nazýval Dienstverlening (poskytovanie služieb), a v zákone bol definovaný ako „neplatená práca v prospech spoločnosti“.<sup>28</sup> Tento trest bolo možné uložiť namiesto nepodmienečného trestu odňatia slobody neprevyšujúceho šesť mesiacov. V praxi to znamenalo, že sudca musel najprv určiť dĺžku trestu odňatia slobody, a potom rozhodnúť o jeho nahradení trestom povinnej práce. Podmienkou na uloženie tejto alternatívneho trestu bol súhlas páchatel'a, ktorý musel byť zreteľný a daný vopred. Maximálny počet hodín, ktorý bolo možné páchatel'ovi uložiť v rámci tohto druhu trestu bol 240 hodín, tak aby plnohodnotne nahradil nepodmienečný trest odňatia slobody. V praxi to znamenalo, že 40 hodín prác sa rovnalo jednému mesiacu trestu odňatia slobody. V roku 2001 sa právny rámec trestu povinnej práce zmenil, a to najmä s cieľom rozšíriť možnosti jeho ukladania. Zmenil sa najmä jeho charakter, kedy trest povinnej práce prestal byť alternatívnym trestom vo vzťahu k trestu odňatia slobody, ale zaujal pozíciu samostatného trestu. V systematike trestov zotrval na svojom treťom mieste medzi trestom odňatia slobody a peňažným trestom. Uvedené bolo spôsobené aj zmenou názvoslovía, kde už to pomenovanie tohto druhu trestu neznalo ako neplatená práca pre spoločnosť, ale verejnoprospešné práce. Možnosť uloženia trestu povinnej práce sa zdvojnásobil na 480 hodín, avšak v rámci týchto hodín musel odsúdený odpracovať 240 hodín verejnoprospešných prác. Verejnoprospešné práce museli byť vykonané do jedného roka od ich nariadenia. Vzhľadom na charakter trestu povinnej práce ako samostatného trestu, nemusel sudca najprv určovať trest odňatia slobody a nahradiť ho trestom povinnej práce, ale rovno nariadiť tento druh trestu a určiť, že v prípade nevykonania tohto trestu dôjde k premene tohto trestu tak, že za každé dve hodiny trestu povinnej práce sa premení na jeden deň trestu odňatia slobody.

V súčasnosti je trest povinnej práce (Community service) upravený v Trestnom zákone Holandska – The Dutch Criminal Code v druhej časti sekcii 9, kde je vyslovene upravený ako samostatný trest. Tieto ustanovenia Trestného zákona sú považované za základný zákonný rámec trestu povinnej práce, kde jeho úprave je potom venovaná celá sekcia 22 Trestného zákona. Trestný zákon v sekcii 22 aj negatívne vymedzuje,

26 Na účely článku, budeme ďalej pre označenie tohto druhu trestu používať označenie trest povinnej práce.

27 MULDER, G.E. – SCHOOTSRA, H.: *Prae-advies over de voorwaardelijke veroordeling. Handelingen 1974 der Nederlandse Juristen-Vereniging*, deel I, tweede stuk. Zwolle: Tjeenk Willink, 1974.

28 BOONE, M.: Only for minor offences: Community service in the Netherlands. In: *European Journal of Probation* 2(1), 2010.

za ktoré trestné činy nie je možné uložiť trest povinnej práce. Zákon stanovuje, že trest povinnej práce nie je možné uložiť v prípade ak sa páchatel dopustil trestného činu, za ktorý je možné uložiť trest odňatia slobody prevyšujúci 6 rokov a viac, a za trestný čin, ktorým páchatel závažným spôsobom zasiahol do fyzickej integrity obete. Druhým negatívnym vymedzením, ktorý stanovuje zákaz uloženia tohto druhu trestu, sú taxatívne vymenované trestné činy, ktoré spadajú do kategórie mravnostnej kriminality a taktiež tam spadajú trestné činy proti veciam verejným. Trestný zákon stanovuje, že trest povinnej práce nie je možné uložiť v prípade, ak sa páchatel opätovne dopustil závažného trestného činu, za ktorý mu v predchádzajúcich piatich rokoch bol uložený trest povinnej práce. Obsahom trestu povinnej práce je, že odsúdený, ktorému bol tento trest uložený vykoná neplatenú prácu, v stanovenom rozmedzí hodín, a musí prácu vykonať osobne a vo svojom voľnom čase. V rozsudku súd určí počet hodín, ktorý si musí odsúdený odpracovať, najviac však 240 hodín. Minimálnu dobu trestu povinnej práce zákon nestanovuje. Odsúdený je povinný vykonať trest povinnej práce do jedného roka od jeho nariadenia. Do tejto doby sa nezapočítava doba, počas ktorej je odsúdený vo výkone trestu odňatia slobody, za iný trestný čin, alebo je vo väzbe. V rozsudku, ktorým sa ukladá trest povinnej práce sa obligatórne určuje aj doba obmedzenia osobnej slobody, ktorá je určená pre prípad, že odsúdený nevykoná uložený trest. Táto doba obmedzenia osobnej slobody je minimálne jeden deň a maximálne 4 mesiace. Za každé dve hodiny trestu povinnej práce sa môže uložiť najviac jeden deň obmedzenia osobnej slobody. Prokurátor a sudca, sú oprávnení počas výkonu tohto trestu požadovať od orgánov probácie, aby im pravidelne zasielali správy o výkone tohto druhu trestu u konkrétného odsúdeného. Zaujímavosťou, podľa trestného zákona Holandska, je skutočnosť, že v rozsudku pri odsúdení na trest povinnej práce sa uvádza aj druh práce, ktorý je povinný odsúdený vykonať, a to s ohľadom na osobu odsúdeného. Deje sa tak za úzkej súčinnosti probačnej služby, ktorá súdu dá odporúčanie, na aký typ prác by mohol byť páchatel odsúdený. V prípade, ak počas výkonu trestu nastanú okolnosti, ktoré páchatel nezavinil a ktoré spôsobia nemožnosť vykonania tohto druhu práce, môže byť odsúdenému zmenený druh prác, ktoré je povinný v rámci trestu povinnej práce vykonať. Väčšina prác uložených v rámci trestu povinnej práce sa vykonáva v štátnych alebo súkromných organizáciách zaoberajúcich sa napríklad zdravotnou starostlivosťou, ochranou životného prostredia, a inou sociálnou, či kultúrnou prácou. Okrem individuálnych projektov, existujú aj skupinové projekty, kde sa odsúdení zúčastňujú na práci s osobami, ktoré sa dopustili sexuálnych trestných činov, alebo napríklad s drogovými závislými osobami. Dokonca Holandská legislatíva myslela aj na odsúdených, ktorí popri práci nemajú možnosť vykonať tento trest, a tak im umožnila vykonávať práce v rámci uloženého trestu najmä cez víkendy. Na konci osemdesiatych rokov sa trest povinnej práce ukladal v priemere 6000 osobám ročne. V 90-tych rokoch minulého storočia sa tento počet strojnásobil.<sup>29</sup> od začiatku tohto storočia sa opätovne zvyšoval počet uložených trestov povinnej práce a to až o 30%.<sup>30</sup> Zaujímavosťou je, že napríklad v roku 2007 boli najbežnejšími

29 POORT, R. – ZENGERINK, J.: *De reclassering en de werkstraf, Sancties*, p. 158-168, 2009.

30 WERMINK, H. – BLOKLAND, A. – NIEUWBEERTA, P. – TOLLENAAR, N.: *Recidive na werkstraffen en na gevangenisstraffen. Een gematchte vergelijking, Tijdschrift voor Criminologie*, 51(3), p. 211-228, 2009.

prácami ukladanými v rámci výkonu trestu povinnej práce, údržbárske, záhradnícke, upratovacie a kuchynské práce.<sup>31</sup> Za najdôležitejšie ciele, ktoré by mal trest povinnej práce spĺňať sú rehabilitácia páchateľa, humanizácia odsúdenia a posilnenie dôveryhodnosti systému trestného súdnictva v Holandsku. Od svojej existencie trestu povinnej práce až po súčasnosť, došlo k nárastu v počte jeho ukladaní, v súčasnosti je to okolo 40 000 trestov povinnej práce za rok. Holandsko tento úspech pripisuje, najmä veľmi dobrej práci probačnej služby a veľmi blízkej kooperácii súdov a samotných probačných služieb.

### Trest domáceho väzenia a trest povinnej práce vo Francúzsku

Obdobne ako Holandsko aj Francúzsko začalo riešiť problematiku obsadenosti väzníc, nakoľko Francúzsko patrí medzi krajiny s najvyšším indexom väzenskej populácie na 100 000 obyvateľov.<sup>32</sup> Dokonca experimenty ukázali, že až 59% odsúdených sa opätovne ocitá vo výkone trestu odňatia slobody.<sup>33</sup> Tento kontext vývoja väzenstva viedol Francúzsko k hľadaniu alternatívnych trestov, ktoré by buď bránili k odsúdeniu na nepodmienečný trest odňatia slobody (forma tzv. „front door“), alebo k takým alternatívam, ktoré by urýchlili prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody (forma tzv. „back door“). Spomedzi všetkých alternatív bolo zavedenie elektronického monitoringu považované za najefektívnejšie, nakoľko táto technológia umožňovala vykonávanie dohľadu nad odsúdenými. Samozrejme do úvahy bol braný aj ekonomický aspekt prevádzkových nákladov, ktorý sa odhadoval až na 10-krát nižšiu sumu oproti samotnému výkonu trestu odňatia slobody (okolo 10 eur/deň pri elektronickom monitoringu, oproti 100 eur/deň na výkon trestu odňatia slobody). Vo Francúzsku sa elektronický monitoring týkal v roku 2015 viac ako 20 000 odsúdených ročne, v porovnaní s 70 000 odsúdených na nepodmienečný trest odňatia slobody.<sup>34</sup>

V roku 1997, presne 19. decembra, po rokoch parlamentných diskusií, bol prijatý zákon č. 97 – 1159, ktorým sa zaviedla možnosť využívania elektronického monitoringu vo Francúzsku ako náhrada za výkon nepodmienečného trestu odňatia slobody. Z právneho hľadiska však elektronický monitoring nebol považovaný za samostatný druh trestu, ale spôsob výkonu trestu odňatia slobody, resp. spôsob výkonu zostávajúceho trestu. Hoci bol tento zákon prijatý už v roku 1997, samotné zavedenie elektronického monitoringu do praxe trvalo niekoľko rokov. Samotná praktická implementácia sa začala až v roku 2000 ako pilotný experiment.<sup>35</sup> Do uvedeného experimentu sa zapojili najprv iba štyri sudy, resp. tribunály v krajine a to konkrétne v časovom rozmedzí medzi 1. októbrom 2000 až 1. októbrom 2001. Boli to sudy nachádzajúce

31 EGGEN, A. Th. J., KALIDIEN, S. N.: *Criminaliteit en Rechtshandhaving* 2007, ontwikkelingen en samenhang, The Hague: Boom Juridische uitgevers, CBS, WODC, 2008.

32 Informácie dostupné na <https://www.prison-insider.com/countryprofile/frenchprisons>.

33 KENSEY, A. – BENAOUA, A.: Les risques de récidive des sortants de prison. Unenouvelle évaluation. Cahiers d'études pénitentiaires et criminologiques, 2011.

34 DAP (2015). Les chiffres-clés de l'Administration Pénitentiaire au 1er Janvier 2015. Technical report.

35 KENSEY, A. – PITOUN, A. – LÉVY, R. – TOURNIER, P. V.: Sous surveil lance électronique. La mise en place du „bracelet électronique“ en France (octobre 2000 - mai 2002). Travaux & Documents (Direction de l'Administration Pénitentiaire), 2003.

sa v Agen, Aix-en-Provence, Grenoble a Lille. Výber týchto súdov nebol náhodný, nakoľko do experimentu mohli byť zapojené len súdy, kde bola ochota sudcov aplikovať elektronický monitoring, a hlavne na súdoch, kde bola veľmi dobrá spolupráca sudcov a väzenských orgánov.<sup>36</sup> Dňa 1. januára 2002, bezprostredne po ukončení experimentálnej fázy, bol spolu 143 odsúdeným, uložený trestu odňatia slobody s využitím elektronického monitoringu. Od januára 2002, bola možnosť aplikovať samotný elektronický monitoring, rozšírená na všetky francúzske súdy, samozrejme jeho aplikácia bola možná až po splnení zákonných podmienok u odsúdeného. Táto možnosť využívania elektronického monitoringu, však nebola akceptovaná okamžite. V januári 2002 iba jeden súd so sídlom v Béziers, umožnil odsúdenému výkon trestu odňatia slobody za využitia elektronického monitoringu. Prvá vlna osvojenia si aplikácie elektronického monitoringu sa vyskytla na konci roka 2002. Do mája 2003, až dvanásť nových súdov aplikovalo elektronický monitoring. Aplikácia elektronického monitoringu sa ešte viac zintenzívnila v druhom polroku 2003 (78 súdov aplikovalo elektronický monitoring) a začiatkom roka 2004 až 112 súdov pristúpilo k využitiu tejto možnosti.<sup>37</sup>

Tak ako bolo už aj vyššie spomenuté, elektronický monitoring je v súčasnosti veľmi využívaným spôsobom výkonu trestu odňatia slobody. Od jeho zavedenia do právneho systému, boli zákonné kritériá, ktoré odsúdený musel spĺňať, upravené v Code de procédure pénale. Odsúdený v prípade aplikácie elektronického monitoringu nesmel byť odsúdený na trest odňatia slobody prevyšujúci jeden rok, resp. súčet jemu uložených trestov nesmel presahovať jeden rok a musel spĺňať podmienku stabilného miesta, kde mohol počas elektronického monitoringu zotrvať, a toto miesto muselo byť vybavené telefónom s pevnou linkou. Okrem týchto zákonných predpokladov musel tiež odsúdený získať súhlas sudcu, ktorý mohol byť daný až po osobnom výsluchu odsúdeného. Tento sudca sa nazýva Juge d'Application des Peines.<sup>38</sup> Podmienky ukladania elektronického monitoringu sa menili a podoby ukladania elektronického monitoringu existovali a využívali sa v rôznych modalitách. Táto situácia sa zmenila novelou Trestného zákona vo Francúzsku, a to prijatím zákona č. 2019- 222 z 23. marca 2019.<sup>39</sup> Prvýkrát sa v systéme trestov, v Trestnom zákone v článku 131-3, ktoré možno uložiť fyzickým osobám, objavil La détention à domicile sous surveillance électronique. V doslovnom preklade znamená tento druh trestu obmedzenie osobnej slobody v domácom prostredí pod elektronickým monitoringom. Vymedzenie tohto druhu trestu sa nachádza v článku 131-4-1 Trestného zákona, kde je uvedený jeho zákonný rámec. Trestný zákon Francúzska tak stanovuje, že pokiaľ

36 LÉVY, R. – PITOUN, A.: L'expérimentation du placement sous surveillance électronique en France et ses enseignements (2001-2004). *Déviance et Société*, 2004.

37 LÉVY, R. – PITOUN, A.: L'expérimentation du placement sous surveillance électronique en France et ses enseignements (2001-2004). *Déviance et Société*, 2004.

38 HENNEGUELLE, A. – MONNERY, B. – KENSEY, A.: Better at Home than in Prison? The effect of electronic monitoring on the recidivism in France. Working paper GATE 2016-03. 2016. dostupné na [https://www.researchgate.net/publication/293636008\\_Better\\_at\\_Home\\_than\\_in\\_Prison\\_The\\_Effects\\_of\\_Electronic\\_Monitoring\\_on\\_Recidivism\\_in\\_France](https://www.researchgate.net/publication/293636008_Better_at_Home_than_in_Prison_The_Effects_of_Electronic_Monitoring_on_Recidivism_in_France).

39 [https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=E9605179D864CBBC87F6D6AF-CE51104A.tplgfr30s\\_3?idSectionTA=LEGISCTA000006181728&cidTexte=LEGITEX-T000006070719&dateTexte=20200428](https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=E9605179D864CBBC87F6D6AF-CE51104A.tplgfr30s_3?idSectionTA=LEGISCTA000006181728&cidTexte=LEGITEX-T000006070719&dateTexte=20200428).

súd odsúdi páchatel'a na trest odňatia slobody neprevyšujúci šesť mesiacov, môže rozhodnúť, že namiesto trestu odňatia slobody mu uloží trest La détention à domicile sous surveillance électronique a to na obdobie od 15 dní až 6 mesiacov. Obsahom tohto druhu trestu v zmysle Francúzskeho trestného zákona je, že odsúdený počas výkonu tohto druhu trestu je povinný zdržiavať sa v mieste bydliska alebo na akomkoľvek mieste, ktoré mu určí súd a musí sa podrobiť kontrole technickými prostriedkami. Miesto svojho bydliska, resp. miesto určené súdom môže odsúdený opustiť iba na nevyhnutnú dobu potrebnú pri výkone svojho povolania, stáže, odbornej prípravy, lekárskeho ošetrovania, alebo dokonca pri hľadaní si zamestnania, či akéhokoľvek projektu integrácie, resp. reintegrácie. V prípade, že si odsúdený neplní povinnosti vyplývajúce mu z uloženého trestu, môže sudca rozhodnúť, že mu ešte viac obmedzí osobnú slobodu – teda predĺži dobu uloženého trestu, resp. rozhodne že si vykoná zvyšok trestu vo výkone trestu. Súd môže tiež rozhodnúť, že v rámci uloženého trestu je odsúdený povinný podrobiť sa viacerým obmedzeniam, povinnostiam a kontrolným opatreniam, ktoré sú ustanovené v článkoch 132-44 alebo 132-45 Trestného zákona. Kontrolné opatrenia spočívajú napríklad v povinnosti odsúdeného dostaviť sa na predvolanie sudcu, strpieť návštevy probačnej služby, ktorá vykonáva kontrolu nad odsúdeným a podávať jej informácie o zdrojoch svojej obživy, informovať probačnú službu o zmene bydliska, povinnosť oznámiť zmenu zamestnania, ak by táto mala vplyv na výkon trestu. Obmedzenia a povinnosti v rámci výkonu tohto trestu môžu spočívať napríklad v zákaze vstupu na určité miesto, povinnosť nahradiť škodu spôsobenú trestným činom, povinnosť platiť výživné, a preukazovať spôsob platby, zákaz viesť motorové vozidlá konkrétneho druhu, zákaz vykonávať činnosti, pri ktorých bol trestný čin spáchaný. Výkon samotného trestu je upravený v Code de procédure pénale – Trestný poriadok, v ustanoveniach 142-5, 142-6.<sup>40</sup> Sudca rozhoduje o uložení tohto druhu trestu uznesením, ktoré musí byť odôvodnené, a to po dôkladnom zistení si technických možností, ktoré získava od probačnej služby. Zaujímavosťou je, že odsúdený musí dať súhlas na podrobenie sa technickej kontrole v rámci výkonu tohto trestu, nakoľko neudelenie súhlasu sa považuje za porušenie jednej z podmienok, čo má za následok nemožnosť uloženia tohto druhu trestu. Technická kontrola môže spočívať v možnosti inštalácie zariadenia, ktoré diaľkovo umožňuje odhaliť prítomnosť odsúdeného na mieste určenom v rozhodnutí, teda akejsi monitorovacej stanice, alebo monitorovacieho náramku, ktorý monitoruje pohyb odsúdeného počas celej doby trestu. Technickú kontrolu zabezpečuje probačná služba, ktorá ma taktiež počas celej doby výkonu trestu právomoc vykonať osobne kontrolu odsúdeného na mieste, avšak bez súhlasu odsúdeného nesmú vstúpiť do miesta, kde odsúdený vykonáva trest.

Uvedená zmena trestného zákona a uzákonenie aj tohto druhu trestu, bola najmä reakcia na skutočnosť, že Francúzsko dlhodobo bojuje s nárastom väzenskej populácie a nedostatkom väzenských ciel. K 1. januáru 2020 bolo vo francúzskych väzeniach umiestnených 70 651 odsúdených (údaje DAP). Francúzsko sa nachádza v zovretí chronického preplnenia väzníc, ktoré núti dvoch až troch väzňov, niekedy aj viac, zdieľať bunky 9 m<sup>2</sup> a viac ako 1600 väzňov spať každú noc na matracoch

40 [https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=F0301C40C60385ADB5155C9AB-1057FA7.tplgfr30s\\_3?idSectionTA=LEGISCTA000006167426&cidTexte=LEGITEX-T000006071154&dateTexte=20200428](https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=F0301C40C60385ADB5155C9AB-1057FA7.tplgfr30s_3?idSectionTA=LEGISCTA000006167426&cidTexte=LEGITEX-T000006071154&dateTexte=20200428).

umiestnených na zemi.<sup>41</sup>

Priemerná obsadenosť väzníc vo Francúzsku je 116%. Miera obsadenosti v ústavoch na výkon väzby a trestu odňatia slobody predstavuje 116% a 138%. V zariadeniach, ktoré sú obsadené viac ako 120% (údaje k 1. januáru 2020), je umiestnených 38 684 odsúdených. Počet odsúdených sa za posledných 40 rokov 2,4-násobne zvýšil, z 29 482 odsúdených v roku 1977 na viac ako 70 000 odsúdených v súčasnosti. Tento nárast nie je v korelácii s vývojom kriminality, ale je odôvodňovaný sprísnením trestných politík. V júli 2018 Francúzsko dosiahlo najvyššiu mieru odsúdených, pričom vo väzniciach bolo 70 710 odsúdených. Z toho vyplýva, že okolo 10 000 odsúdených nevykonávalo trest odňatia slobody v podmienkach, ktoré by mali spĺňať štandardy v zmysle európskych noriem.<sup>42</sup>

Otázku preplnenosti výkonov trestov a zvyšovanie väzenskej populácie sa Francúzska vláda rozhodla riešiť aj zmenou zákonnej úpravy **trestu povinnej práce**, vo Francúzsku obdobne ako v Holandsku, nazývanú „community service“, vo francúzštine *Le travail d'intérêt général*, v skratke tiež TIG. Trest povinnej práce bol do Francúzskeho trestného zákona zavedený 10. júna 1983 a implementovaný v roku 1984, ako alternatíva k výkonu trestu odňatia slobody. Trest povinnej práce mohol uložiť súd za každý trestný čin, za ktorý mohol byť uložený trest odňatia slobody neprevyšujúci desať rokov. Odsúdená osoba musela mať viac ako 16 rokov, musela s výkonom tohto trestu súhlasiť. Trest povinnej práce musela odsúdená osoba vykonať do 18 mesiacov od jeho nariadenia, a to v rozsahu určenom súdom, ktorý bol zo zákona stanovený v rozmedzí od 20 do 180 hodín. Práce, ktoré mohli byť uložené v rámci tohto druhu trestu boli napríklad oprava budov, údržba zelene, odstránenie graffiti z poškodeného miesta, pomoc ľuďom v núdzi.<sup>43</sup> Od zavedenia tohto druhu trestu do trestného zákona boli podmienky tohto druhu trestu viackrát menené. Základom však ostáva, že trest povinnej práce má vo Francúzsku zabezpečovať tri ciele. Po prvé, je to potrestať odsúdeného tým, že ho prinúti vykonávať trest v prospech spoločnosti, vo verejnom záujme, čo je súčasťou restoratívnej justície. Zároveň tak odsúdenému ponecháva možnosť prevziať zodpovednosť za svoju rodinnú, sociálnu a materiálnu situáciu. Po druhé, je to možnosť súdu uložiť alternatívny trest vo vzťahu k trestu odňatia slobody a to s ohľadom na osobu odsúdeného a povahu spáchaného trestného činu. A po tretie, tento trest má pozitívne vplývať na odsúdeného tým, že ho zapojí do systému sociálnej reintegrácie.

Rozsiahlejšie debaty týkajúce sa trestu povinnej práce vo Francúzsku začali pred rokom 2018, nakoľko nikto nespochybňoval reintegračný rozmer tohto druhu trestu. Napriek uvedenému bol tento druh trestu veľmi málo ukladaný. V roku 2016 bolo uložených 36 000 trestov povinnej práce, priemerný počet hodín v rámci uloženého trestu bol 85 hodín, čo bolo taktiež považované za veľmi nízky počet. Trest povinnej práce sa ukladal najmä za trestné činy proti majetku (poškodzovanie cudzej veci) až

41 DAP (2019). Les chiffres-clés de l'Administration Pénitentiaire au 1er Janvier 2019. Technical report.

42 COUTSET, T.: Une agence nationale pour doper le travail d'intérêt général ?, dostupné na <https://www.dalloz-actualite.fr/flash/une-agence-nationale-pour-doper-travail-d-interet-general/#.XqwDam5ul2y>.

43 CRÉTENOT, M.: Alternatives to prison in Europe. Dostupné na <http://www.prisonobservatory.org/alternatives/ALTERNATIVES%20TO%20PRISON%20IN%20EUROPE.%20FRANCE.pdf>.

29%, krádeže tvorili 25%, a menej ako štvrtinu predstavovali trestné činy na úseku dopravy. Jeho implementáciu a monitorovanie zabezpečovala probačná služba pod vedením sudcu. Zo zákona bolo možné uložiť trest povinnej práce v trvaní od 20 – 120 hodín za priestupok a 20 – 280 hodín za prečin, a odsúdený musel vykonať tento trest do 18 mesiacov od jeho nariadenia. Na základe uvedeného si Francúzska vláda stanovila dva ciele týkajúce sa možnosti rozšírenia ukladania trestu povinnej práce a to vytvorenie agentúry práce vykonávaných vo verejnom záujme a novelu trestného zákona, ktorý by upravoval jeho základný zákonný rámec. Prezident Macron 7. marca 2018 vyhlásil, že chce urobiť z trestu povinnej práce „nástroj na boj proti preplneniu väzníc.“ Všetky tieto ciele boli pretavené do programového vyhlásenia vlády o reforme súdnictva na roky 2018 – 2022.

V súčasnosti je trest povinnej práce v systéme trestov vo Francúzskom Code pénal (Trestného zákona) v čl. 131-3 zaradený na treťom mieste, ako samostatne stojaci druh trest. Jeho zákonná právna úprava je upravená v čl. 131-22 Trestného zákona. Obsahom trestu povinnej práce je výkon neplatennej práce vo verejnom záujme, v prospech právnických osôb verejného alebo súkromného práva, ktorých poslaním je práca pre verejnosť a ktoré nie sú založené za účelom vytvárania zisku. Ďalej sú to rôzne organizácie a združenia, ktorých hlavným cieľom je práca pre ľudí, či už v komunitách alebo pre jednotlivcov. Trest povinnej práce je najčastejšie ukladaný ako alternatívny trest ku krátkodobým trestom odňatia slobody, s vyslovením povinnosti vykonávať prácu vo verejnom záujme. Zaujímavosťou je, že trestný zákon umožňuje uložiť trest povinnej práce aj v rámci podmienenečného odsúdenia. Odsúdený musí spĺňať podmienku veku a teda musí mať minimálne 16 rokov, a musí s uložením trestu súhlasiť, tento súhlas musí byť udelený priamo na pojednávaní pred sudcom. V prípade ak odsúdený nie je priamo na pojednávaní prítomný, môže ho zastupovať jeho obhajca, ktorý však musí predložiť písomný súhlas odsúdeného. Trestný zákon stanovuje aj negatívne vymedzenie uloženia trestu povinnej práce a to vo vzťahu k osobám, ktorým môže byť tento druh trestu uložený. Zákon stanovuje, že trest povinnej práce nemôže byť uložený osobám, ktoré už boli odsúdené dvakrát na podmienenečné tresty odňatia slobody, taktiež osobám, ktoré spáchali trestný čin násilím, a osobám, ktoré sa dopustili trestných činov spadajúcich do mravnostnej kriminality. Táto zmena bola implementovaná do zákona z dôvodu, aby trest povinnej práce nebol ukladaný len prvopáchateľom, a len za určité trestné činy, ale aby sa tento druh trestu stal naozaj efektívnym nástrojom boja proti recidíve. Taktiež novelou trestného zákona došlo aj k predĺženiu dĺžky hodín, a to na 20 až 120 hodín pri priestupku na 20 – 400 hodín v prípade prečinu. Cieľom zvýšenia hodín, na ktorý možno tento trest uložiť, bolo odstrániť medzeru, ktorá existovala medzi relatívne krátkou dobou možnosti jeho uloženia a trestu odňatia slobody za trestný čin, ktorý trest povinnej práce nahrádzal. Následkom malo byť tiež posilniť restoratívny charakter tohto druhu trestu a posilniť tento trest ako skutočnú a dôveryhodnú alternatívu k trestu odňatia slobody. Zmena lehoty, do kedy sa musí trest vykonať, nebola zmenená, z čoho vyplýva, že odsúdený je povinný vykonať trest do 18 mesiacov od jeho nariadenia. O spôsobe vykonania trestu povinnej práce rozhoduje sudca, v obvode ktorého má odsúdený trvalý pobyt. Pred nariadením výkonu práce sa odsúdený musí podrobiť lekárskej prehliadke, za účelom posúdenia jeho zdravotnej spôsobilosti na výkon práce a taktiež

za účelom prešetrenia, či netrpí nejakou chorobou, ktorá by mohla ohrozovať zdravie ostatných osôb. Trestný zákon ustanovuje dôvody, pre ktoré sa prerušuje plynutie lehoty na vykonanie trestu povinnej práce, ktorými sú nemožnosť vykonania práce zo zdravotných dôvodov, ktoré nenastali z viny odsúdeného, výkon väzby, výkon trestu odňatia slobody v prípade odsúdenia za iný trestný čin, obmedzenie osobnej slobody pod elektronickým dohľadom. V prípade ak odsúdený nevykoná nariadené práce v stanovenej lehote, okrem dôvodov vyššie zmienených, môže sudca rozhodnúť, že mu premení trest povinnej práce na výkon trestu odňatia slobody. Všetky tieto zmeny stanovené v trestnom zákone majú byť zárukou naplnenia prvého cieľa týkajúceho sa rozšírenia možnosti využívania trestu povinnej práce.

Ako bolo vyššie zmienené, rozvoj verejných služieb predstavuje pre Francúzsko kľúčové opatrenie vo vzťahu k trestnej činnosti a budúcej reformy súdnictva. Preto Francúzska vláda zriadila vyhláškou č. 2018 – 1098 zo 7. decembra 2018 agentúru práce vykonávaných vo verejnom záujme a profesionálnej integrácii osôb (ďalej tiež ako „agentúra“). Táto agentúra bola zriadená za účelom zvýšiť počet odsúdených, ktorým by mohol byť trest povinnej práce uložený. Úlohou Agentúry je podporovať výkon prác vo verejnom záujme, zostavovať štatistiky ukladania trestov povinnej práce a hodnotiť implementáciu týchto trestov v praxi. Vyhľadávať subjekty, ktoré sú spôsobilé poskytovať práce vo verejnom záujme, a hodnotiť vhodnosť ponúkaných prác. Vzhľadom k tomu, že agentúra sa zaoberá aj integráciou osôb, jej úlohou je veľmi úzko spolupracovať s ministerstvom spravodlivosti, za účelom vyhľadávania vhodných subjektov, ktoré by poskytovali prácu väzňom, a neskôr aj profesionálnu integráciu prostredníctvom pridelenia vhodnej práce aj po výkone samotného trestu. Samotná agentúra podlieha vnútroštátnej jurisdikcii a je priamo podriadená ministrovi spravodlivosti. Agentúra je zodpovedná za správu digitálnej platformy, ktorá umožňuje najmä rýchlu a prehľadnú možnosť identifikácie subjektov poskytujúcich vhodnú prácu, aktívne vyhľadávanie partnerov, ktorí ponúkajú vhodnú prácu, a taktiež za vytvorenie najvhodnejšej platformy, ktorá umožní vykonávanie dozoru nad samotným výkonom trestu povinnej práce. Agentúra spustila svoj prvý pilotný projekt budovania digitálnej platformy a to v mestách Dijon, Mâcon, Lille a Béthune. Projekt na vybudovanie trvalo udržiavateľnej digitálnej platformy, ktorá bude integrovať prenos údajov, so softvérom pod názvom „Aplikácia trestov - probácia - reintegrácia“ (APPI), by mal byť dokončený do konca roku 2020. Necelý rok po vytvorení Agentúry, Nicole Belloubet (ministerka spravodlivosti) podpísala rámcovú dohodu s 34 národnými partnermi, ktorý sú spôsobilý na poskytovanie práce v rámci výkonu trestu povinnej práce. Predpokladá sa, že podpísanie tejto rámcovej dohody bude mať tiež vplyv na možnosť ukladania trestu povinnej práce. Podpísanie tejto dohody je deklarovanie vlády Francúzska, že aj týmto krokom má záujem bojovať proti recidíve a znižovaniu väzenskej populácie, nakoľko vláda je presvedčená, že trest povinnej práce dáva človeku príležitosť znovu získať sebadôveru a integrovať sa do spoločnosti. Vláda má za cieľ do roku 2022 registrovať 30 000 subjektov, ktoré budú spôsobilé ponúkať prácu na účely výkonu trestu povinnej práce, nakoľko vláda je presvedčená, že nízke čísla ukladania trestu povinnej práce boli spôsobené práve nedostatkom ponúkaných pracovných miest.<sup>44</sup>

44 Informácie dostupné na <https://apres-tout.fr/2019/06/03/le-travail-dinteret-general-des-nouveautes-importantes-par-alain-chalochet/>.

### Záver

Ako si je možné všimnúť trest povinnej práce, alebo v Holandsku a Francúzsku nazývaný tiež Community servis, má podobný zákonný obsah vo všetkých krajinách. Obsahom uvedeného trestu je vykonať práce vo verejnom záujme do určitého zákonom stanoveného času, a v rozsudku stanovenom rozsahu hodín, ktorých rozsah sa samozrejme v jednotlivých legislatívnych úpravách rôzni. Napriek uvedenému si však dovoľujeme tvrdiť, že jednotlivé právne úpravy nám predsa len môžu v určitom smere slúžiť ako inšpirácia.

Zo zákonnej úpravy trestu povinnej práce v Trestnom zákone Slovenskej republiky vyplýva, že v podstate k samotnému nariadeniu výkonu trestu povinnej práce sa môže odsúdený vyjadriť až po jeho právoplatnom uložení. Súhlas odsúdený dáva v podstate dopredu, avšak nevie aký druh prác ho čaká a ani v akej organizácii. Tu sa akoby strácal výchovný charakter tohto druhu trestu a v nadväznosti na to aj samotná resocializácia páchatel'a. Postoj odsúdeného ku konkrétnemu druhu trestu by mal byť známy vopred, nakoľko tento nie je za žiadnych okolností vyjadrený v jeho súhlase. Domnievame sa, že prejednanie podmienok výkonu trestu tak ako prebiehajú pred probačným a mediačným úradníkom v súčasnosti až po právoplatnosti a vykonateľnosti tohto druhu trestu, by mali prebiehať už pred samotným jeho uložením. Probačný úradník by mal zisťovať, okrem postoja odsúdeného aj jeho rodinné, pracovné a majetkové pomery, a to z dôvodu aby si samotný trest povinnej práce splnil svoj účel. Tento model v podstate kopíruje holandskú právnu úpravu, kde probačný úradník, ešte pred samotným odsúdením, veľmi úzko spolupracuje s páchatel'om, a sám probačný úradník navrhuje súdu, aký druh práce v rámci uloženia tohto trestu by mal súd uložiť, a v prípade že súd súhlasí, v rozsudku už uvedie aj konkrétny druh prác a organizáciu, kde si bude odsúdený vykonávať takto uložený trest.

Domnievame sa tiež, že v prípade ak by predbežné prejednanie podmienok nariadenia výkonu trestu povinnej práce prebiehali ešte pred samotným jeho uložením, nemuselo by byť uloženie trestu u invalidných páchatel'ov, teda tak ako je vymedzená negatívna podmienka uloženia tohto druhu trestu, úplne vylúčené. V nadväznosti na to poukazujeme na rozhodnutie Špecializovaného trestného súdu, ktorý rozsudkom zo 6. marca 2018, sp. zn. PK-2T/1/2018, uznal obžalovaného vinným z prečinu podplácania podľa § 333 ods. 1 Trestného zákona odsúdil ho na trest povinnej práce v rozsahu 150 hodín. A to aj napriek skutočnosti, že odsúdený bol dlhodobo, 11 rokov invalidný. Jeho pokles vykonávať prácu bol stanovený na 70% na základe posudku revízneho lekára sociálnej poisťovne. Zo záznamu v živnostenskom registri, však vyplynulo, že odsúdený pracuje, dokonca dochádza za sezónnou prácou, a sám sa na pojednávaní vyjadril, že on súhlasí s uložením trestu, že pracovať vie a môže, a to aj napriek skutočnosti, že je uznaný za invalidného. Najvyšší súd rozhodnutím 5To 5/2018,<sup>45</sup> však uvedený rozsudok zrušil, s odôvodnením, že zákonné limity trestu povinnej práce sú dané a nie je možné ich rozširovať. Negatívnu podmienku v podobe invalidity považoval u odsúdeného za splnenú a teda stanovil, že nie je možné za žiadnych okolností trest povinnej práce uložiť. Z uvedeného aj v nadväznosti na vyjadrenie odsúdeného vyplýva, že invalidita, teda miera poklesu vykonávať pracovnú činnosť, ešte samostatne nemusí znamenať prekážku nariadenia a výkonu trestu po-

45 Bližšie pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky 5To 5/2018.

vinnej práce. Páchateľ by tak mal mať možnosť ešte pred samotným uložením trestu povinnej práce, vyjadriť sa k otázkam schopnosti práce, konkrétneho druhu práce, a k schopnosti osvojiť si pracovný návyk, a to všetko za veľmi úzkej spolupráci probačného úradníka a samotného páchatel'a. Na základe takejto spolupráce, by bol probačný úradník schopný na základe záverečnej správy priamo súdu odporučiť uloženie trestu povinnej práce vo vzťahu ku konkrétnemu odsúdenému, so stanoviskom aký konkrétny druh práce je odsúdený schopný vykonávať. Touto zmenou by v skutočnosti došlo aj k rozšíreniu okruhu páchatel'ov, ktorým je súd oprávnený trest povinnej práce uložiť, nakoľko v súčasnosti badať pokles počtu ukladania trestov povinnej práce (v roku 2018 iba 834-krát). Je zrejmé, že uvedený stav ukladania trestu povinnej práce je spôsobený najmä otázkou personálneho charakteru, nakoľko v súčasnosti pôsobí na poste probačného a mediačného úradníka na jednotlivých súdoch v rámci Slovenskej republiky len 98 osôb. Tu by nám mohla ako inšpirácia slúžiť práve právna úprava vo Francúzsku, ktorá sa jednoznačne vybrala cestou boja proti recidíve, a obsadenosti výkonov trestov, práve možnosťami rozširovania podmienok pre ukladanie trestu povinnej práce. Spôsob, ktorý Francúzska vláda zvolila, bol jednak naplniť cieľ vo forme zmeny zákona, a druhý vo forme vytvorenia Agentúry práce vykonávaných vo verejnom záujme a profesionálnej integrácii osôb, ktorá spadá do právomoci ministerstva spravodlivosti a v maximálnej možnej miere zastrešuje realizáciu, dohľad a taktiež celú digitálnu platformu možností ukladania tohto druhu trestu.

Nepochybné Holandsko a Francúzsko možno jednoznačne zaradiť medzi krajiny, ktoré sú priekopníkom vo využívaní elektronického monitoringu v rôznych jeho podobách. Tak v Holandsku ako aj vo Francúzsku možnosti využívania elektronického monitoringu, a všetky pilotné projekty na to nadväzujúce, boli spustené ešte v minulom storočí. Nemožno však opomenúť fakt, že samotné možnosti využívania elektronického monitoringu v týchto krajinách nie je možné zamieňať so samotnou legislatívnou úpravou trestu domáceho väzenia tak, ako ju poznáme u nás. Ako je uvedené v článku, Holandsko, do dnešného dňa neprijalo trest domáceho väzenia ako samostatný trest a stále považuje využívanie elektronického monitoringu len ako spôsob výkonu trestu, resp. ako špeciálnu podmienku, ktorá sa aplikuje z dôvodu kontroly dodržiavania podmienok pri samotnom odsúdení na trest odňatia slobody. Asi najzrozumiteľnejším vysvetlením, tohto zákonného stavu, je skutočnosť, že Holandsko nepotrebuje znižovať počet väzenskej populácie, nakoľko práve využívanie elektronického monitoringu vo všetkých jeho zákonných modalitách bolo od roku 2003 dôvodom na zníženie väzenskej populácie<sup>46</sup>. Jediným obdobím, kedy sa elektronický monitoring použil ako samostatná alternatíva pre krátkodobé tresty odňatia slobody bolo obdobie v rokoch 2003- 2005, kedy existovala naliehavá potreba zníženia väzenskej populácie. Ďalším vysvetlením je to, že v skutočnosti je elektronický monitoring akceptovaný len ako nástroj na zlepšenie resocializácie páchatel'ov, a je aplikovaný za účelom dodržiavania obmedzení, ktoré sú samotnému odsúdenému uložené.<sup>47</sup> Úplne

46 HUCKLESBY A. – BEYENS K. – BOONE M., et al.: Creativity and effectiveness in the use of electronic monitoring: A case study of five jurisdictions. Available at: <http://emeu.leeds.ac.uk/reports/> (accessed 7 January 2017), 2016.

47 BOONE M. – KOOJ M. – RAP S.: The highly reintegrative approach of electronic monitoring in the Netherlands, In European Journal Probation, vol. 9, 2017.

identická situácia bola, až do novely trestného zákona v roku 2018, aj vo Francúzsku. Do tejto doby sa elektronický monitoring využíval len ako spôsob výkonu trestu odňatia slobody, nakoľko obdobne ako v Holandsku slúžil na kontrolu dodržiavania obmedzení a povinností uložených v rámci podmieneného odsúdenia, resp. podmieneného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody. Novelou zákona bol do francúzskeho trestného zákona zavedený trest pod názvom *La détention à domicile sous surveillance électronique*.

Aj keď jeho doslovný preklad do slovenského jazyka nemožno stotožniť s trestom domáceho väzenia, zákonný obsah tohto trestu plne korešponduje s právnou úpravou „front door“ trestu domáceho väzenia v Trestnom zákone Slovenskej republiky. Na základe uvedeného je možné konštatovať, že, čo sa týka legislatívnej úpravy samotného trestu domáceho väzenia v Trestnom zákone, sme oproti Holandsku a Francúzsku výrazne ďalej. Štatistické ukazovatele však stále indikujú, že v Slovenskej republike doposiaľ nebol nájdený spôsob efektívneho ukladania trestu domáceho väzenia, a s tým spojené aj efektívne využívanie samotného elektronického monitoringu. Nemožno opomenúť fakt, že samotný zákonný obsah trestu domáceho väzenia bol menený niekoľko krát. Posledná novela trestného zákona platná od 1. augusta 2019, týkajúca sa aj samotného trestu domáceho väzenia, bola prijatá bez akýchkoľvek relevantných kriminologických výskumov. Je preto otázne, či táto zmena skutočne prinesie možnosti zmysluplného rozširovania ukladania tohto druhu trestu, čím by mal byť zabezpečený aj efekt rozširovania možností využívania elektronického monitoringu. Do budúca by bolo potrebné sa taktiež zamerať na štatistické ukazovatele vedúce k záverom, u akých páchatel'ov a pri akom druhu trestnej činnosti je naozaj trest domáceho väzenia možné považovať za efektívny a plniaci svoj účel.

Ďalej by bolo potrebné zamerať sa na prácu probačných a mediačných úradníkov, ktorí zohrávajú významnú úlohu pri ukladaní alternatívnych trestov, najmä trestu domáceho väzenia. Ich činnosť, ktorá vyúsťuje do vypracovania správy pre súd, totiž smeruje ku zisteniu dôležitých okolností pre uloženie tohto druhu trestu, to znamená aktuálnych bytových a sociálnych pomerov páchatel'a, prípadne ďalších okolností, ktoré majú na prípadné uloženie trestu domáceho väzenia podstatný vplyv. Tieto ukazovatele, by v konečnom dôsledku mohli priniesť závery, ktoré by nepotrebovali žiadnu zmenu zákona a rozširovania možností kontroly technickými prostriedkami, a tým ukladania alternatívnych trestov bez relevantných záverov, avšak ukázali by potrebu posilnenia pozícií probačnej služby, ktorá je v súčasnosti na veľmi nízkej úrovni.

#### Literatúra:

- BAZEMORE, G. – SCHIFF, M.: *Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Communities*. Cincinnati, USA: Anderson, 2001.
- BOONE, M – VAN DER KOOIJ, M. – RAP, S.: *Electronic Monitoring in the Netherlands*. Available at: <http://emeu.leeds.ac.uk/reports/> (accessed 7 January 2017), 2016.
- BOONE, M. – KOOIJ, M. – RAP S.: The highly reintegrative approach of electronic monitoring in the Netherlands, In : *European Journal Probation*, vol. 9, 2017.
- BOONE, M.: *Only for minor offences: Community service in the Netherlands*. In: *European Journal of Probation* 2(1), 2010.

- BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel.* 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 41.
- COUTSET, T.: *Une agence nationale pour doper le travail d'intérêt général ?*, dostupné na <https://www.dalloz-actualite.fr/flash/une-agence-nationale-pour-doper-travail-d-interet-general#.XqwDam5ul2y>.
- CRÉTENOT, M.: *Alternatives to prison in Europe*. Dostupné na <http://www.prisonobservatory.org/alternatives/ALTERNATIVES%20TO%20PRISON%20IN%20EUROPE.%20FRANCE.pdf>.
- EGGEN, A. Th. J., KALIDIEN, S.N.: *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2007, ontwikkelingen en samenhangen*, The Hague: Boom Juridische uitgevers, CBS, WODC, 2008.
- HENNEGUELLE, A. – MONNERY, B. – KENSEY, A.: *Better at Home than in Prison? The effect of electronic monitoring on the recidivism in France*. Working paper GATE 2016-03. 2016. dostupné na [https://www.researchgate.net/publication/293636008\\_Better\\_at\\_Home\\_than\\_in\\_Prison\\_The\\_Effects\\_of\\_Electronic\\_Monitoring\\_on\\_Recidivism\\_in\\_France](https://www.researchgate.net/publication/293636008_Better_at_Home_than_in_Prison_The_Effects_of_Electronic_Monitoring_on_Recidivism_in_France).
- HUCKLESBY, A. – BEYENS, K. – BOONE, M. et al.: *Creativity and effectiveness in the use of electronic monitoring: A case study of five jurisdictions*. Available at: <http://emeu.leeds.ac.uk/reports/> (accessed 7 January 2017), 2016.
- KENSEY, A. – BENAOUA, A.: *Les risques de récidive des sortants de prison. Unenouvelle évaluation. Cahiers d'études pénitentiaires et criminologiques*, 2011.
- KENSEY, A. – PITOUN, A. – LÉVY, R. – TOURNIER, P. V.: *Sous surveil lance électronique. La mise en place du „bracelet électronique“ en France (octobre 2000 - mai 2002)*. Travaux & Documents (Direction de l'Administration Pénitentiaire), 2003.
- KLÁTIK, J. – HRUŠKA, R. – ŽUFFA, M.: *Elektronické náramky pre odsúdených páchateľov*. In: *Sekcia verejného práva. Zborník z II. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie Banskobystrické zámocké dni práva*. Banská Bystrica: Belianum, 2017, s. 75.
- KLÁTIK, J.: *Posilnenie ochrany obetí domáceho násillia elektronickým monitoringom osôb*. In: *Kriminologické možnosti riešenia domáceho násillia*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017.
- LÉVY, R. – PITOUN, A.: *L'expérimentation du placement sous surveillance électronique en france et ses enseignements (2001-2004)*. *Déviance et Société*, 2004.
- MULDER, G.E. – SCHOOTSRA, H.: *Prae-advies over de voorwaardelijke veroordeling*. *Handelingen 1974 der Nederlandse Juristen-Vereniging*, deel I, tweede stuk. Zwolle: Tjeenk Willink, 1974.
- POORT, R. – ZENGERINK, J.: *De reclassering en de werkstraf, Sancties*, p. 158-168, 2009.
- ROMŽA, S. a kol.: *Alternatívne spôsoby výkonu trestov*. Košice: Šafárik Press UPJŠ v Košiciach, 2018, 170 s.
- STRÉMY, T. – KLÁTIK, J.: *Alternatívne tresty*. Bratislava: C. H. Beck, 2018.
- TERLOUW, G.J. – KAMPHORST, P.A.: *Van vast naar mobiel. Een evaluatie van het experiment met elektronisch huisarrest voor minderjarigen als modaliteit voor de voorlopige hechtenis*. The Hague: WODC, 2002.

- VAN GESTEL, B.: Tralies in je hoofd. Een onderzoek naar de gevolgen van elektronisch huisarrest voor het alledaagse leven van veroordeelden en hun huisgenoten. Doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam, 1998.
- VAN NESS, D.W. – STRONG, K.H.: Restoring Justice: An Introduction to Restorative Justice (4th edition). USA: LexisNexis Group, 2009.
- VAN SWAANINGEN, R. – UIT BEIJERSE, J.: Bars in your head: electronic monitoring in the Netherlands. In M. Nellis, K. Beyens & D. Kaminski (Eds.), Electronically monitored punishment (pp. 172-191). New York, NY: Routledge, 2013.
- WERMINK, H. – BLOKLAND, A. – NIEUWBEERTA, P. – TOLLENAAR, N.: Recidive na werkstraffen en na gevangenisstraffen. Een gematchte vergelijking, Tijdschrift voor Criminologie, 51(3), p. 211-228, 2009.
  
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky 5To 5/2018.
- Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok
- zákon č. 75/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene doplnení niektorých zákonov
- [www.justice.gov.sk](http://www.justice.gov.sk)
- <https://www.prison-insider.com/countryprofile/netherlands-2019>.
- <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-des/country/12/Netherlands/show>.
- <https://www.prison-insider.com/countryprofile/frenchprisons>.
- DAP (2015). Les chiffres-clés de l'Administration Pénitentiaire au 1er Janvier 2015. Technical report.
- [https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=E9605179D-864CBB C 87F6D6AFCE51104A.tplgfr30s\\_3?idSection-TA=LEGISCTA000006181728&cidTexte=LEGITEXT000006070719&dateTexte=20200428](https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=E9605179D-864CBB C 87F6D6AFCE51104A.tplgfr30s_3?idSection-TA=LEGISCTA000006181728&cidTexte=LEGITEXT000006070719&dateTexte=20200428).
- [https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=F0301C40C60385ADB-5155C9AB1057FA7.tplgfr30s\\_3?idSectionTA=LEGISCTA000006167426&cidTexte=LEGITEXT000006071154&dateTexte=20200428](https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=F0301C40C60385ADB-5155C9AB1057FA7.tplgfr30s_3?idSectionTA=LEGISCTA000006167426&cidTexte=LEGITEXT000006071154&dateTexte=20200428).
- Informácie dostupné na <https://apres-tout.fr/2019/06/03/le-travail-dinteret-general-des-nouveautes-importantes-par-alain-chalochet/>.
- Dôvodová správa k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov prístupná na: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/23719/1>.
- Vlastný materiál k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov dostupný na: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/23719/1>

---

**Summary: Comparative Evaluation of the Legislation de lege lata of Alternative Punishment in the Slovak Republic in Comparison with Countries of the Netherlands and France**

In the introduction, the author briefly mentions the content of restorative justice and the essence of alternative punishments. In the second part of the article, the author discusses the state de lege lata of house arrest and the sentence of community service in the legislation of the Slovak Republic. Similarly, it continues in the next section, where it discusses the legal content of these penalties in the Netherlands and France. In conclusion, the author evaluates the differences in the legal regulations of sentences of house arrest and the punishment of community service in individual legal regulations of processed states. The author tries to use a comparative method for the purpose of inspiration and the possibility of formulating proposals de lege ferenda.

JUDr. Veronika Tóthová, PhD.  
Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika  
Katedra trestného práva  
Kováčska 30  
040 75 Košice  
Slovenská republika  
e-mail: veronika.perdukova@upjs.sk